

نقش حسابرسی صورتهای مالی در بهبود رتبه تجاری در چارچوب نظریه قرارداد (شواهد تجربی: بورس اوراق بهادار تهران)

محمدرضا پورفخاران

دانشجوی دکتری تخصصی حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران.

قدرت اله طالب نیا

دانشیار و عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات (نویسنده مسئول)، تهران، ایران.

حمید رضا وکیلی فرد

دانشیار و عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران.

تاریخ دریافت: ۹۷/۰۳/۰۶ تاریخ پذیرش: ۹۷/۰۶/۲۵

چکیده

در پژوهش حاضر به نقش حسابرسی صورتهای مالی در بهبود رتبه تجاری بنگاه اقتصادی در چارچوب نظریه قرارداد، با تاکید بر نقش تعدیل کننده سیاست پولی دولت پرداخته شده است. پرسش پژوهشی تحقیق حاضر این است که آیا حسابرسی صورتهای مالی (نوع حسابرس، کیفیت حسابرسی، اظهار نظر مقبول حسابرس)، بر رتبه تجاری بنگاه اقتصادی تاثیر دارد یا خیر. جامعه آماری در تحقیق حاضر شرکتهای فعال در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ می باشد. که با استفاده از روش حذف سیستماتیک تعداد ۱۷۲ شرکت بعنوان نمونه از این جامعه آماری انتخاب شده است. به منظور آزمون فرضیه های تحقیق از مدل رگرسیون خطی چند گانه به شیوه حداقل مربعات تعمیم یافته و الگوی پانل استفاده شده است. نتیجه حاصل از آزمون فرضیه های تحقیق نشان میدهد که کیفیت حسابرس مستقل و کیفیت حسابرسی صورتهای مالی موجب ارتقای رتبه تجاری بنگاه اقتصادی می گردد اما اظهار نظر مقبول حسابرس تاثیری بر ارتباط میان کیفیت حسابرس و کیفیت حسابرسی با رتبه تجاری ندارد. یافته های بیشتر نشان می دهد که متغیرهای کنترلی اندازه شرکت، نسبت بدهی، جریان نقد عملیاتی، نرخ بازده دارای بر رتبه تجاری بنگاه اقتصادی تاثیر دارند.

واژه های کلیدی: رتبه تجاری، کیفیت حسابرسی، نظریه قرارداد.

۱- مقدمه

نظریه قرارداد، نظریه ای است که یک شرکت را بعنوان مجموعه از قراردادها با ذی نفعان شرکت توصیف می کند و بیان می کند که حسابداری و حسابرسی صورتهای مالی در بهبود و ارتقای کارکرد این قراردادها نقش مهمی را ایفا می کند (رهنمای رودپشتی و صالحی، ۱۳۹۲). بستانکاران اصلی بنگاه های اقتصادی بانکهای بزرگ و شرکای تجاری (شامل عرضه کنندگان و مشتریان) هستند، بنابراین یک بنگاه اقتصادی دارای دو نوع قرارداد بدهی است: ۱- قرارداد اعتباری بانک و ۲- قرارداد اعتباری تجاری (دای و یانگ، ۲۰۱۶). اعتبار تجاری و یا رتبه تجاری معرف میزان اعتبار یک بنگاه اقتصادی نزد سایر همکاران حرفه ای می باشد که معمولاً بر اساس ظرفیت خریدهای نسبه از فروشندگان و قدرت دریافت پیش دریافت از مشتریان عملیاتی می شود. اعتبار تجاری در اتخاذ تصمیمات مهم اقتصادی در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه بطور گسترده ای مورد استفاده قرار می گیرد (هوی، ۲۰۱۲؛ کوهر، ۲۰۰۲). یکی از ویژگی های مهمی که در قرار دادهای اعتباری به آن توجه می شود کیفیت اطلاعات حسابداری است که نقش مهمی را در پیشگیری از زیان بستانکاران ایفا می کند (واتز، ۲۰۰۳؛ جیانگ و ژانگ، ۲۰۰۷). حسابرسی صورتهای مالی از جمله فرایندهایی که می تواند موجب افزایش کیفیت اطلاعات حسابداری شود. به عبارت دیگر حسابرسی صورتهای مالی از طریق افزایش ویژگی های کیفی اطلاعات حسابداری برای استفاده کنندگان از این اطلاعات ارزش افزوده اطلاعاتی ایجاد می نماید (موتزوشرف، ۱۹۹۵؛ حساس یگانه، ۱۳۹۲). با توجه نقش حسابرسی صورتهای مالی در بهبود کیفیت اطلاعات حسابداری و با توجه به نقش کیفیت اطلاعات حسابداری در بهبود رتبه تجاری بنگاه های اقتصادی به لحاظ نظری چنین استدلال می شود که ویژگی های حسابرسی صورتهای مالی می تواند اعتبار تجاری بنگاه های اقتصادی را تحت تاثیر قرار دهد. تحقیقات قبلی انجام شده، مانند ژانگ (۲۰۰۸)، روآ و جیانگ (۲۰۱۱)، زو (۲۰۱۱)، چنگ و لیو (۲۰۱۳)، دای و یانگ (۲۰۱۶) به بررسی تاثیر کیفیت صورتهای مالی بر رتبه اعتباری بانک پرداخته و به نقش حسابرسی در ایجاد رتبه اعتباری تجاری بنگاه های اقتصادی توجهی نکرده اند و به همین دلیل شواهدی پیرامون ارتباط میان حسابرسی صورتهای مالی و رتبه تجاری بنگاه های اقتصادی در دسترس نیست. با توجه ارتباط نظری میان حسابرسی صورتهای مالی و رتبه تجاری بنگاه اقتصادی (ذکر شده به شرح بالا)، پرسش تحقیق حاضر این است که آیا حسابرسی صورتهای مالی (شامل ویژگی هایی همچون: کیفیت

حسابرس، کیفیت حسابرسی و نوع اظهار نظر حسابرس) به لحاظ تجربی رتبه تجاری شرکت را تحت تاثیر قرار می دهد یا خیر.

اهمیت موضوع تحقیق حاضر در اهمیت ارتقای رتبه تجاری بنگاه های اقتصادی به منظور بهبود کیفیت قراردادهای اعتباری بنگاه اقتصادی نهفته است. تحقیقات قبلی انجام شده، مانند ژانگ (۲۰۰۸)، روآ و جیانگ (۲۰۱۱)، زو (۲۰۱۱)، چنگ و لیو (۲۰۱۳)، دای و یانگ (۲۰۱۶) به بررسی تاثیر کیفیت صورتهای مالی بر رتبه اعتباری بانک پرداخته و به نقش حسابرسی در ایجاد رتبه اعتباری تجاری بنگاه های اقتصادی توجهی نکرده اند و به همین دلیل شواهدی پیرامون ارتباط میان حسابرسی صورتهای مالی و رتبه تجاری بنگاه های اقتصادی در دسترس نیست. با توجه به اهمیت موضوع اعتبار تجاری و فقدان شواهد تجربی پیرامون تاثیر حسابرسی صورتهای مالی بر اعتباری تجاری بنگاه های اقتصادی، ضرورت دارد تا نقش حسابرسی صورتهای مالی در بهبود اعتبار تجاری بنگاه های اقتصادی به لحاظ تجربی مورد بررسی قرار گیرد که در تحقیق حاضر به این موضوع پرداخته خواهد شد.

۲- مبانی نظری و مروری بر پیشینه پژوهش

بال و همکاران^۱ (۲۰۱۲)، در پژوهشی تحت عنوان "گزارش های مالی حسابرسی شده و نوسان پذیری سطح افشا" به بررسی روابط بین متغیرهای فوق با استفاده از روش آماری پانل دیتا پرداختند. نتایج تحقیق آن ها نشان داد که با افزایش میزان گزارش های مالی حسابرسی شده، میزان نوسانات افشا نیز افزایش پیدا کرده و در بلندمدت باعث افزایش شفافیت اطلاعات مالی شرکت ها خواهد شد. همچنین نتایج تحقیق آن ها نشان داد که هرچقدر گزارش های مالی حسابرسی بهتری بر روی آن انجام شده باشد، به همان نسبت سطح افشا نیز، افزایش پیدا کرده است.

گرینبر و همکاران^۲ (۲۰۱۳)، در پژوهشی تحت عنوان "کیفیت حسابرسی و مدیریت سود و ریسک تجاری" به بررسی روابط بین متغیرهای فوق با استفاده از روش آماری پانل دیتا پرداختند. نتایج تحقیق آن ها نشان داد که با افزایش مدیریت سود، میزان ریسک تجاری شرکت ها نیز افزایش پیدا کرده و در بلندمدت باعث کاهش میزان کیفیت حسابرسی شرکت ها خواهد شد.

فارگر و همکاران^۳ (۲۰۱۴)، در پژوهشی تحت عنوان "کیفیت حسابرسی و ریسک پاداش های پرداختی به مدیران" به بررسی روابط بین متغیرهای فوق با استفاده از روش آماری پانل دیتا پرداختند. نتایج تحقیق آن ها نشان داد که هرچقدر

کیفیت حسابرسی در ارتباط با الگوهای حسابرسی از پیش تعیین شده افزایش پیدا کند، به همان نسبت ریسک حسابرسی شرکت ها کاهش پیدا کرده و در بلندمدت باعث افزایش پاداش های پرداختی به مدیران اجرایی خواهد شد.

بلینگیس و همکاران^۴ (۲۰۱۴)، در پژوهشی تحت عنوان "پاداش های پرداختی به مدیران و حق الزحمه حسابرسی و میزان کیفیت حسابرسی" به بررسی روابط بین متغیرهای فوق با استفاده از روش آماری رگرسیون چند متغیره بین سال های ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۳ پرداختند. نتایج تحقیق آن ها نشان داد که با افزایش میزان پاداش های پرداختی به مدیران، حق الزحمه حسابرسی شرکت ها نیز افزایش پیدا کرده و در بلندمدت این افزایش باعث افزایش میزان ارزش شرکت ها نیز خواهد شد. نتایج تحقیق آن ها همچنین نشان داد که با افزایش میزان اعضای مستقل هیات مدیره شرکت ها، انگیزه مدیران نیز در ارتباط با افزایش کارایی بهتر خواهد شد.

یانگ (۲۰۱۶)، در تحقیقی تحت عنوان: "محافظه کاری حسابداری، رتبه تجاری، سیاست پولی انقباضی به بررسی رابطه میان محافظه کاری حسابداری و رتبه تجاری با توجه به نقش تعدیلگر سیاست پولی انقباضی پرداخت و به این نتیجه رسید که محافظه کاری حسابداری موجب بهبود رتبه تجاری شرکت می گردد و سیاست پولی انقباضی دولت بر شدت این رابطه تاثیرگذار است.

پیری و همکاران (۱۳۸۹) در تحقیق خود به بررسی تاثیر اندازه حسابرسی بر کیفیت حسابرسی شرکتهای فعال در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی ۱۳۸۵ الی ۱۳۸۹ پرداختند و به این نتیجه رسیدند که بین اندازه حسابرسی و کیفیت حسابرسی رابطه ای معکوس وجود دارد.

حساس یگانه و آذین فر (۱۳۸۹) در ایران رابطه اندازه موسسه حسابرسی و کیفیت حسابرسی را بررسی کردند، به همین منظور مؤسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی در زمره مؤسسات حسابرسی کوچک و سازمان حسابرسی به دلیل کارکنان زیاد و قدمت بیشتر در زمره حسابرسی بزرگ قرار گرفته است. تجزیه و تحلیل های آماری صورت گرفته در این پژوهش، مبین رابطه معنادار و معکوس کیفیت حسابرسی و اندازه حسابرسی (مؤسسه حسابرسی) است. ابراهیمی و همکاران (۱۳۹۳)، در پژوهشی تحت عنوان "بررسی تاثیر ساختار مالکیت شرکت بر حق الزحمه حسابرسی و اظهارنظر حسابرسان مستقل شرکت ها" با استفاده از اطلاعات مالی ۶۹ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ به بررسی روابط بین این متغیرها پرداختند. تعداد نمونه تحقیق آن ها شامل ۴۱۴

شرکت-سال می باشد. نتایج پژوهش نشان می دهد که مالکیت سهام توسط سرمایه گذاران نهادی با صدور اظهارنظر مشروط حسابرسی دارای رابطه منفی معناداری می باشد و بین مالکیت مدیریت با حق الزحمه حسابرسی و اظهارنظر مشروط حسابرسان رابطه معناداری مشاهده نگردید.

شمس زاده و همکاران (۱۳۹۵)، در پژوهشی تحت عنوان "بررسی رابطه بین ویژگی های موسسه حسابرسی و شرکاء حسابرسی با کیفیت حسابرسی" با استفاده از اطلاعات مالی ۱۴۱ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال های ۱۳۸۶ تا ۱۳۹۲ به بررسی روابط بین این متغیرها پرداختند. تعداد نمونه تحقیق آن ها شامل ۹۸۷ شرکت-سال می باشد. نتایج تحقیق نشان از آن داشت که بین تخصص موسسه حسابرسی و تجربه شرکاء با کیفیت حسابرسی رابطه مثبت و معنادار وجود دارد، همچنین بین اندازه موسسه حسابرسی با کیفیت حسابرسی رابطه منفی و معناداری وجود دارد. در این پژوهش رابطه معناداری بین سابقه موسسه حسابرسی با کیفیت حسابرسی یافت نشد.

نیکبخت و همکاران (۱۳۹۵)، در پژوهشی با عنوان "بررسی رابطه بین حق الزحمه حسابرسی و تجربه حسابرسی با کیفیت حسابرسی" به بررسی روابط بین متغیرهای حق الزحمه حسابرسی، تجربه حسابرسی و کیفیت حسابرسی در دوره زمانی ۱۳۸۶ تا ۱۳۹۳ با تعداد ۱۰۹ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخته اند. نتایج تحقیق آن ها با استفاده از داده های ترکیبی نشان داد که تغییر حق الزحمه حسابرسی بر کیفیت حسابرسی رابطه مثبت و معناداری دارد و این یافته با نتایج پژوهش محسن رشید باغی (۱۳۹۲) همسو می باشد.

۲-۱- تدوین فرضیه های تحقیق

حسابرسی صورتهای مالی از جمله فرایندهایی که می تواند موجب افزایش کیفیت اطلاعات حسابداری شود. به عبارت دیگر حسابرسی صورتهای مالی از طریق افزایش ویژگی های کیفی اطلاعات حسابداری برای استفاده کنندگان از این اطلاعات ارزش افزوده اطلاعاتی ایجاد می نماید (موتزوشرف، ۱۹۹۵؛ حساس یگانه، ۱۳۹۲). با توجه نقش حسابرسی صورتهای مالی در بهبود کیفیت اطلاعات حسابداری و با توجه به نقش کیفیت اطلاعات حسابداری در بهبود رتبه تجاری بنگاه های اقتصادی به لحاظ نظری چنین استدلال می شود که ویژگی های حسابرسی صورتهای مالی می تواند اعتبار تجاری بنگاه های اقتصادی را تحت تاثیر قرار دهد. با این وجود تاثیر ویژگی های حسابرسی بر رتبه تجاری بنگاه های اقتصادی

مالی صاحبکار بدین معنا است که صاحبکار اطلاعات حسابداری خود را درست تهیه کرده است و این اطلاعات از تحریف های با اهمیت برخوردار نیست و کیفیت مناسبی دارد. صدور اظهار نظر مقبول این دیدگاه را به استفاده کنندگان از صورتهای مالی القاء می کند شفافیت اطلاعاتی صاحبکار در ارتباط با شرکتهای درگیر در تئوری قرارداد بالا است. این موضوع موجب تقویت اعتبار تجاری شرکت صاحبکار نزد اشخاص درگیر در تئوری قرارداد می گردد.

فرضیه سوم: صدور اظهار نظر مقبول حسابرسی موجب افزایش رتبه تجاری بنگاه اقتصادی صاحبکار می شود.

۳- روش شناسی پژوهش

۳-۱- جامعه آماری و نمونه تحقیق

جامعه آماری تحقیق حاضر تمامی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تا پایان سال ۱۳۹۵ می باشد، که با استفاده از روش حذف سیستماتیک جامعه فوق در دوره زمانی تحقیق (۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵) مورد همگن سازی قرار گرفته است و در نهایت از جامعه آماری همگن شده بعنوان نمونه تحقیق استفاده شده است. با توجه به جدول ۱ همانطور که ملاحظه می گردد تعداد نمونه نهایی تحقیق بالغ بر ۱۷۲ شرکت است که از آن بعنوان نمونه در تحقیق حاضر استفاده شده است. همچنین تعداد مشاهدات تحقیق در ارتباط با هر متغیر برابر با ۱۳۷۶ سال - شرکت (۱۷۲*۸ سال) می باشد.

جدول ۱- غربالگری جامعه آماری به روش حذف

سیستماتیک

۴۸۸	تعداد کل شرکت های پذیرفته شده در بورس در پایان سال ۱۳۹۵
	معیارها:
(۱۷۰)	تعداد شرکت هایی که در قلمرو زمانی ۸۵-۸۸ در بورس فعال نبوده اند
(۳۴)	تعداد شرکت هایی بعد از سال ۸۸ در بورس پذیرفته شده اند
(۵۰)	تعداد شرکت هاییکه جزهلدینگ، سرمایه گذاری ها، واسطه گری های مالی، بانک ها و یا لیزینگ ها بوده اند
(۵۲)	تعداد شرکت هاییکه در قلمرو زمانی تحقیق تغییر سال مالی داده و یا سال مالی آن منتهی به پایان اسفند نمی باشد
(۱۰)	تعداد شرکت هاییکه در قلمرو زمانی تحقیق اطلاعات مورد آن ها در دسترس نمی باشد
۱۷۲	تعداد شرکت های نمونه

تحت تاثیر عوامل کلان اقتصادی نیز قرار می گیرد. بعنوان نمونه در دوره ای که سیاست پولی انقباضی توسط دولت اتخاذ می شود، وام های بانکی سهمیه بندی می شود و این موضوع نیز بر رتبه اعتباری بنگاه های اقتصادی نیز تاثیر می گذارد. بنابراین اتخاذ سیاست پولی انقباضی نیز می تواند بر رتبه اعتباری بنگاه های اقتصادی و همچنین بر رابطه میان حسابرسی و رتبه اعتباری بنگاه های اقتصادی تاثیر گذار باشد (دای و یانگ، ۲۰۱۶).

بطور ویژه انتظار می رود که سه مقوله مهم حسابرسی شامل: نوع حسابرس، کیفیت حسابرسی و نوع اظهار نظر حسابرس بر اعتبار تجاری شرکتها تاثیر گذار باشند. شرکتهایی که توسط حسابرسان برتر مورد رسیدگی قرار می گیرند، اطلاعات حسابداری با کیفیت تری را به استفاده کنندگان از صورتهای مالی عرضه می کنند و این استنباط در استفاده کنندگان از اطلاعات حسابداری (افراد درگیر در قراردادهای تجاری با شرکت) ایجاد می شود که کیفیت اطلاعات حسابداری بنگاه اقتصادی بالا می باشد. همچنین بالا بودن کیفیت حسابرس شرکت یک دیدگاه مثبت را به افراد درگیر در تئوری قرارداد القاء می کند و موجب می شود که اعتبار تجاری شرکت نزد سایرین ارتقاء یابد. با توجه به توضیحات فوق:

فرضیه اول: هرچه کیفیت حسابرس شرکت بالاتر باشد، رتبه تجاری بنگاه اقتصادی بالاتر خواهد بود.

کیفیت حسابرسی به معنای قدرت و توانایی حسابرس مستقل در کشف و گزارش تحریف های با اهمیت صاحبکار می باشد (دی آنجلو، ۱۹۸۱). بالا بودن کیفیت حسابرسی نشانه ای از میزان قابلیت اعتماد و مربوط بودن اطلاعات حسابداری صاحبکار می باشد. بالا بودن کیفیت حسابرسی این دیدگاه را به افراد درگیر در تئوری قرارداد القاء می کند که شفافیت اطلاعاتی صاحبکار بالا است. در چنین شرایطی انتظار می رود که اعتبار تجاری شرکتهای صاحبکار نزد همکاران حرفه ای و افراد درگیر در تئوری قرارداد ارتقاء یابد.

فرضیه دوم: هرچه کیفیت حسابرسی صورتهای مالی صاحبکار بالاتر باشد، رتبه تجاری بنگاه اقتصادی نزد همکاران صنعت و افراد درگیر در نظریه قرارداد بالاتر خواهد بود.

اظهار نظر حسابرس مستقل درباره صورتهای مالی صاحبکار نشان دهنده نظر تخصصی حسابرس نسبت به کیفیت اطلاعات حسابداری عرضه شده توسط صاحبکار می گردد. اظهار نظر حسابرس مستقل در ارتباط با صورتهای مالی را می توان به ۴ دسته شامل: اظهار نظر مقبول، اظهار نظر مشروط عدم اظهار نظر و اظهار نظر مردود تقسیم نمود (مکارم و صفاریان، ۱۳۹۲). صدور اظهار نظر مقبول نسبت به صورتهای

۳-۲- مدل تحقیق به منظور آزمون فرضیه ها

به منظور آزمون فرضیه ها در تحقیق حاضر به پیروی از تحقیقات قبلی همچون یانگ و همکاران (۲۰۱۶)، محمد رضایی و همکاران (۱۳۹۴) از مدل های رگرسیون خطی چندگانه استفاده شده است. علت استفاده از مدل رگرسیون در تحقیق حاضر ماهیت کمی و پیوسته متغیروابسته تحقیق یعنی اعتبار تجاری می باشد.

به منظور آزمون فرضیه اول تحقیق از مدل رگرسیون زیر استفاده خواهد شد (مدل ۱):

$$TC = B0 + B1 AQ + B2 SIZE + B3 CFO + B4 LIQ + B5 EBIT + B6 GR + B7 LEV + \epsilon$$

به منظور آزمون فرضیه دوم تحقیق از مدل رگرسیون زیر استفاده خواهد شد (مدل ۲):

$$TC = B0 + B1 AUQ + B2 SIZE + B3 CFO + B4 LIQ + B5 EBIT + B6 GR + B7 LEV + \epsilon$$

به منظور آزمون فرضیه سوم تحقیق از مدل رگرسیون زیر استفاده می شود (مدل ۳):

$$TC = B0 + B1 AUDO + B2 SIZE + B3 CFO + B4 LIQ + B5 EBIT + B6 GR + B7 LEV + \epsilon$$

۳-۳- متغیرهای تحقیق و نحوه اندازه گیری آنها

• متغیر وابسته

TC = عبارت است از رتبه تجاری شرکت.

به پیروی از یانگ (۲۰۱۶) برابر است با حاصل جمع حسابهای پرداختنی، استاد پرداختنی، پیش دریافت از مشتریان، تقسیم بر ارزش دفتری کل دارایی.

• متغیر مستقل

AQ = عبارت است از کیفیت حسابرسی که به پیروی از دی آنجلو (۱۹۸۳) بر اساس متغیر مصنوعی نوع حسابرسی عملیاتی می شود. چنانچه حسابرسی شرکت سازمان حسابرسی باشد برابر با یک و در غیر اینصورت برابر با صفر خواهد بود.

AUQ = عبارت است از کیفیت حسابرسی که به پیروی از محمد رضایی (۱۳۹۴) بر اساس اقلام تعهدی اختیاری اندازه گیری می شود.

رابطه ۷ (مدل کوتاری و همکاران/۲۰۰۵):

$$ACC_{i,j,t} / TA_{i,j,t-1} = a + \beta 1 1 / TA_{i,j,t-1} + \beta 2 (\Delta REV - \Delta REC)_i / TA_{i,j,t-1} + \beta 3 PPE_{i,j,t} / TA_{i,j,t-1} + \beta 4 ROA_{i,j,t-1} + \epsilon$$

معادله فوق نشان دهنده برآورد اقلام تعهدی بر اساس مدل کوتاری (۲۰۰۵) می باشد. در این رابطه $ACC_{i,j,t}$ معرف

اقلام تعهدی شرکت i در دوره t و در صنعت j می باشد (تفاوت میان سود خالص و جریان نقد عملیاتی در دوره t). $\Delta REV_{i,j,t}$ معرف تغییرات دوره ای درآمد شرکت i در دوره t و در صنعت j می باشد (تفاوت درآمد شرکت i در دوره t و دوره $t-1$). $\Delta REC_{i,j,t}$ معرف تغییرات دوره ای حسابهای و اسناد دریافتنی شرکت i در دوره t و در صنعت j می باشد (تفاوت میان حسابها و اسناد دریافتنی شرکت i در دوره t و دوره $t-1$). $PPE_{i,j,t}$ معرف ارزش دفتری اموال و ماشین آلات و تجهیزات شرکت i در دوره t و در صنعت j می باشد. $ROA_{i,j,t-1}$ معرف نرخ بازده دارایی شرکت i در دوره t و در صنعت j می باشد (نسبت سود عملیاتی شرکت در دوره t به ارزش دفتری داراییهای شرکت در دوره $t-1$). $TA_{i,j,t-1}$ معرف ارزش دفتری داراییهای شرکت i در دوره $t-1$ و در صنعت j می باشد. ϵ معرف اقلام تعهدی اختیاری مبتنی بر مدل کوتاری (DACC) است که از قدر مطلق آن بعنوان معیار معکوس کیفیت حسابرسی استفاده می شود.

AUDO = عبارت است از نوع اظهار نظر حسابرسی که برابر با یک متغیر مصنوعی با مقدار صفر و یک می باشد. چنانچه اظهار نظر حسابرسی در ارتباط با صورتهای مالی شرکت مقبول باشد برابر با یک و در غیر اینصورت برابر با صفر خواهد بود.

• متغیرهای کنترلی

SIZE = عبارت است از اندازه شرکت

به پیروی از یانگ (۲۰۱۶)، برابر است با حاصل لگاریتم طبیعی ارزش دفتری داراییهای شرکت در پایان سال مالی.

CFO = عبارت است از جریان نقد عملیاتی.

به پیروی از یانگ (۲۰۱۶)، برابر است با جریان نقد عملیاتی شرکت تقسیم بر ارزش دفتری کل داراییهای شرکت در پایان سال مالی.

LIQ = عبارت است از نسبت جاری شرکت.

به پیروی از یانگ (۲۰۱۶)، برابر است با جمع داراییهای جاری شرکت تقسیم بر جمع بدهی های جاری شرکت.

EBIT = عبارت است از سود آوری شرکت.

به پیروی از یانگ (۲۰۱۶)، برابر است با سود قبل از بهره و مالیات شرکت تقسیم بر جمع ارزش دفتری داراییهای شرکت در پایان سال.

GR = عبارت است از رشد درآمد شرکت.

به پیروی از یانگ (۲۰۱۶)، برابر است با تغییرات درآمد دوره جاری نسبت به دوره قبل تقسیم بر جمع درآمد شرکت در دوره قبل.

LEV = عبارت است از نسبت بدهی.

به پیروی از یانگ (۲۰۱۶)، برابر است با جمع بدهی های شرکت تقسیم بر جمع داراییهای شرکت در پایان سال.

۴- یافته های تحقیق

۴-۱- آمار توصیفی و ماتریس همبستگی پیرسون

در این قسمت به ارائه آماره های توصیفی شامل: میانگین، میانه، بیشترین مقدار، کمترین مقدار، انحراف استاندارد، ضریب چولگی، ضریب کشیدگی و تعداد مشاهدات در ارتباط با متغیرهای تحقیق پرداخته شده است. با توجه به جدول ۲ همانطور که ملاحظه می شود: ضریب چولگی برخی از متغیرها نظیر EBIT منفی است که این موضوع نشان می دهد توزیع داده های این متغیرها دارای چولگی به چپ می باشند. ضریب چولگی برخی دیگر از متغیرها نظیر TC مثبت است که این موضوع نشان می دهد توزیع داده های این متغیرها دارای چولگی به راست هستند. آماره بیشترین مقدار در ارتباط با متغیر LEV برابر با 2.66 است که این مقدار متعلق به شرکت پتروشیمی فارابی در سال ۱۳۹۵ می باشد و نشان می دهد که ارزش دفتری بدهی های شرکت فارابی تقریباً 3 برابر ارزش دفتری داراییهای آن می باشد و شرکت فوق در سال ۱۳۹۵ ورشکسته است. آماره میانگین در ارتباط با متغیر مصنوعی

AQ نشان می دهد که ۰,۲۳ از شرکتهای نمونه در دوره زمانی تحقیق توسط سازمان حسابرس (حسابرس با کیفیت) مورد رسیدگی قرار گرفته اند. آماره میانگین در ارتباط با متغیر مصنوعی AUDO نشان می دهد که ۴۵ درصد از شرکتهای نمونه در دوره زمانی تحقیق از حسابرس مستقل خود نظر مقبول دریافت نموده اند.

یکی از پیش فرضهای مدل رگرسیون خطی عدم وجود همبستگی شدید میان جملات توضیحی (متغیرهای مستقل و کنترلی) آن بصورت جفتی می باشد (افلاطونی، ۱۳۹۲). با توجه به جدول ۳ همانطور که ملاحظه می گردد ضریب همبستگی جفتی میان متغیرهای توضیحی (مستقل و کنترلی) تحقیق که در یک مدل بطور همزمان تصریح شده اند، کمتر از ۶۰ درصد می باشد. بنابراین مشکل همبستگی شدید میان جملات توضیحی تحقیق وجود ندارد و پیش فرض عدم وجود همبستگی شدید میان جملات توضیحی مدل های تحقیق تایید می شود و می توان در مدلهای رگرسیون تحقیق از این متغیرها بطور همزمان بعنوان متغیرهای توضیحی (مستقل و کنترلی) استفاده نمود.

جدول ۲- آمار توصیفی برای متغیرهای تحقیق

تعداد مشاهدات	ضریب کشیدگی	ضریب چولگی	انحراف استاندارد	کمترین مقدار	بیشترین مقدار	میانه	میانگین	نماد	متغیر
1376	101,65	6,15	0,16	0,00	3,14	0,11	0,15	TC	اعتبار تجاری شرکت
1376	2,58	1,26	0,42	0,00	1,00	0,00	0,23	AQ	کیفیت حسابرس در دوره قبل
1376	63,62	5,24	0,10	0,00	1,68	0,07	0,09	AUQ	کیفیت حسابرسی شرکت در دوره قبل
1376	1,04	0,19	0,50	0,00	1,00	0,00	0,45	AUDO	اظهار نظر حسابرس در دوره قبل
1376	4,45	0,82	1,44	10,03	19,15	13,68	13,83	SIZE	اندازه شرکت
1376	20,33	1,77	0,14	-0,46	1,82	0,10	0,12	CFO	جریان نقد عملیاتی
1376	45,35	5,19	1,01	0,10	13,15	1,22	1,42	LIQ	نسبت جاری
1376	11,13	-0,50	0,14	-1,16	0,63	0,09	0,10	EBIT	نرخ بازده دارایی
1376	20,92	2,68	0,40	-1,00	4,65	0,14	0,18	GR	رشد فروش
1376	12,35	1,43	0,23	0,09	2,66	0,62	0,62	LEV	نسبت بدهی

جدول ۳- ماتریس همبستگی میان متغیرهای تحقیق

متغیر	TC	AQ	AUQ	AUDO	SIZE	CFO	LIQ	EBIT	GR	LEV
TC	1,00									
سطح معنی داری	-----									
AQ	0,04	1,00								
سطح معنی داری	0,18	-----								
AUQ	-0,02	0,01	1,00							
سطح معنی داری	0,49	0,65	-----							
AUDO	-0,01	0,01	-0,02	1,00						
سطح معنی داری	0,64	0,85	0,52	-----						
SIZE	0,12	0,24	-0,03	0,01	1,00					
سطح معنی داری	0,00	0,00	0,23	0,66	-----					
CFO	-0,11	0,00	-0,01	0,03	0,07	1,00				
سطح معنی داری	0,00	0,98	0,69	0,23	0,01	-----				
LIQ	-0,21	-0,14	0,10	0,03	-0,16	0,07	1,00			
سطح معنی داری	0,00	0,00	0,00	0,33	0,00	0,01	-----			
EBIT	-0,37	-0,01	-0,06	0,05	0,07	0,44	0,36	1,00		
سطح معنی داری	0,00	0,63	0,02	0,09	0,01	0,00	0,00	-----		
GR	-0,04	-0,03	0,03	0,02	0,02	0,03	0,13	0,26	1,00	
سطح معنی داری	0,18	0,34	0,21	0,36	0,42	0,26	0,00	0,00	-----	
LEV	0,40	0,15	0,05	-0,04	0,09	-0,22	-0,55	-0,55	-0,06	1,00
سطح معنی داری	0,00	0,00	0,07	0,18	0,00	0,00	0,00	0,00	0,02	-----

۴-۲-۲- برآورد مدل های تحقیق

۴-۲-۱- تعیین شیوه برآورد مدل های تحقیق

به منظور تعیین شیوه برآورد مدل های تحقیق از آزمون های F لیمر و هاسمن استفاده شده است. با توجه به جدول ۴ همانطور که ملاحظه می گردد، الگوی مناسب به منظور برآورد مدل های ۱ و ۲ و ۳ الگوی پانل-اثرات ثابت است.

۴-۲-۲- برآورد مدل ۱ به منظور آزمون فرضیه اول

با توجه به جدول ۵ همانطور که ملاحظه می گردد سطح معنی داری آماره T برای ضریب متغیر مستقل کیفیت حسابرسی (AQ) با مقدار ۰,۰۳ برابر با ۰,۰۰ می باشد که این مقدار کمتر از ۱۰ درصد است ($Pvalue < 0.10$). بنابراین می توان چنین استنباط نمود که متغیر مستقل کیفیت حسابرسی (AQ) دارای اثر معناداری بر متغیر وابسته اعتبار تجاری در دوره جاری (TC) است. و به دلیل مثبت بودن ضریب آن جهت رابطه مستقیم است یعنی اعتبار تجاری شرکت هایی که توسط حسابرسی با کیفیت مورد رسیدگی قرار گرفته اند ($AQ=1$) بیشتر از سایر شرکت ها ($AQ=0$) می باشد. از این رو فرضیه اول تحقیق که بیان می کند: "شرکت هایی که کیفیت حسابرسی آنها بالاتر است نسبت به سایر شرکت ها از رتبه تجاری بیشتری برخوردار هستند" مورد تایید قرار می گیرد. به عبارت دیگر در ارتباط با این فرضیه H_0 را می توان رد نمود.

۴-۲-۳- برآورد مدل ۲ به منظور آزمون فرضیه دوم

با توجه به جدول ۶ همانطور که ملاحظه می شود سطح معنی داری آماره T برای ضریب متغیر مستقل کیفیت حسابرسی (AUQ) با مقدار ۰,۰۵، برابر با ۰,۰۳ می باشد که این مقدار کمتر از ۱۰ درصد است ($Pvalue < 0.10$). به منظور اندازه گیری کیفیت حسابرسی از معیار اقلام تعهدی اختیاری استفاده شده است که بصورت معکوس کیفیت حسابرسی را مورد تبیین قرار میدهد. یعنی هرچه میزان اقلام تعهدی اختیاری بالاتر باشد در مقابل کیفیت حسابرسی کمتر خواهد بود. با توجه به یافته های حاصل از برآورد مدل ۲ مبنی بر وجود ارتباط معکوس میان اقلام تعهدی اختیاری و اعتبار تجاری شرکت، می توان چنین استنباط نمود که بین کیفیت حسابرسی و اعتبار تجاری ارتباطی مستقیم وجود دارد. یعنی هرچه اقلام تعهدی اختیاری کمتر باشد، اعتبار تجاری شرکت در بازار بیشتر خواهد بود. از این رو فرضیه دوم تحقیق که بیان می کند: "شرکت هایی که کیفیت حسابرسی آنها بالاتر است نسبت به سایر شرکت ها از رتبه تجاری بیشتری برخوردار هستند" مورد تایید قرار می گیرد. به عبارت دیگر در ارتباط با این فرضیه H_0 را می توان رد نمود.

جدول ۴- یافته های حاصل از آزمون F لیمر و هاسمن

مدل/آزمون	۱	۲	۳
آماره F آزمون لیمر	۳,۵۳	۳,۴۸	۳,۵۵
سطح معنی داری	0.00	0.00	0.00
مقایسه با ۵ درصد	کوچکتر	کوچکتر	کوچکتر
نتیجه (روش برآورد مدل)	پانل (ترکیبی)	پانل (ترکیبی)	پانل (ترکیبی)
آماره Chi-Sq آزمون هاسمن	۲۲	۲۰	۲۱
سطح معنی داری	0.00	0.00	0.00
مقایسه با ۵ درصد	کوچکتر	کوچکتر	کوچکتر
نتیجه آزمون هاسمن (روش برآورد مدل)	اثرات ثابت	اثرات ثابت	اثرات ثابت
نتیجه نهایی (روش نهایی برآورد مدلهای تحقیق)	پانل-اثرات ثابت	پانل-اثرات ثابت	پانل-اثرات ثابت

جدول ۵- یافته های حاصل از برآورد مدل ۱ با استفاده از الگوی پانل-اثرات ثابت و روش GLS / متغیر وابسته: اعتبار تجاری (TC)

متغیر	نماد	ضرایب متغیرها	انحراف استاندارد	آماره T	سطح معنی داری	مقایسه با ۱۰ درصد	نتیجه
عرض از مبدا	(a)	0,50	0,05	9,10	0,00		
کیفیت حسابرس	AQ	0,03	0,01	3,84	0,00	کوچکتر	تاثیر دارد
اندازه شرکت	SIZE	0,04	0,00	11,73	0,00	کوچکتر	تاثیر دارد
جریان نقد عملیاتی	CFO	0,08	0,02	4,77	0,00	کوچکتر	تاثیر دارد
نسبت جاری	LIQ	0,00	0,00	0,48	0,63	بزرگتر	تاثیر ندارد
نرخ بازده دارایی	EBIT	-0,21	0,03	-8,08	0,00	کوچکتر	تاثیر دارد
رشد فروش	GR	0,00	0,00	0,78	0,44	بزرگتر	تاثیر ندارد
نسبت بدهی	LEV	0,12	0,02	6,07	0,00	کوچکتر	تاثیر دارد
آماره دوربین واتسون	DW-stat	1.53					پیش فرض استقلال خطاها از یکدیگر پذیرفته می شود زیرا آماره دوربین واتسون بین ۱,۵ تا ۲,۵ قرار دارد.
ضریب تعیین مدل	R ²	0.72					۷۲ درصد از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای توضیحی (مستقل و کنترل) که معنادار هستند بیان می شود.
آماره فیشر	F-stat	18					در این سطح معنی داری مدل پذیرفته می شود
سطح معنی داری مدل	p-Value	0,00					پیش فرض معنی دار بودن مدل تایید می شود. یعنی مدل خطی است زیرا سطح معنی داری آماره فیشر کمتر از ۵ درصد می باشد.
آماره F وایت	F-stat	1.24					در این سطح پیش فرض همسان بودن واریانس باقیمانده رد می شود.
سطح معنی داری	p-Value	0,00					پیش فرض همسان بودن واریانس باقیمانده ها تایید نمی شود. زیرا سطح معنی داری آماره وایت کمتر از ۵ درصد است. به همین دلیل مدل ۱ به شیوه حداقل مربعات تعمیم یافته (EGLS) برآورد شده است.
آماره F بروش گادفری	F-stat	72					در این سطح پیش فرض عدم وجود خودهمبستگی سریالی تایید می شود.
سطح معنی داری	p-Value	0,00					پیش فرض عدم وجود خودهمبستگی سریالی تایید نمی شود. زیرا سطح معنی داری آماره بروش گادفری کمتر از ۵ درصد است. به همین دلیل مدل ۱ به شیوه حداقل مربعات تعمیم یافته (EGLS) برآورد شده است.
آماره جارکو-برا	JB-stat	9488					در این سطح پیش فرض نرمال بودن باقیمانده های مدل ۱ رد می شود.
سطح معنی داری	p-Value	0,00					پیش فرض نرمال بودن باقیمانده ها در ارتباط با مدل ۱ تایید نمی شود. زیرا سطح معنی داری آماره جارکو-برا کمتر از ۵ درصد است. با این وجود به دلیل زیاد بودن تعداد مشاهدات نرمال نبودن باقیمانده اعتبار یافته های مدل ۱ را مورد چالش قرار نمی دهد.

جدول ۶- یافته‌های حاصل از برآورد مدل ۲ با استفاده از الگوی پائل-اثرات ثابت و روش GLS/ متغیر وابسته: اعتبار

تجاری (TC)

متغیر	نماد	ضرایب متغیرها	انحراف استاندارد	آماره T	سطح معنی داری	مقایسه با ۱۰ درصد	نتیجه
عرض از مبدا	(a)	-0,47	0,05	-8,87	0,00		
کیفیت حسابرسی	AQ	-0,05	0,02	-2,23	0,03	کوچکتر	تاثیر دارد
اندازه شرکت	SIZE	0,04	0,00	11,66	0,00	کوچکتر	تاثیر دارد
جریان نقد عملیاتی	CFO	0,08	0,02	4,90	0,00	کوچکتر	تاثیر دارد
نسبت جاری	LIQ	0,00	0,00	0,51	0,61	بزرگتر	تاثیر ندارد
نرخ بازده دارایی	EBIT	-0,23	0,02	-9,21	0,00	کوچکتر	تاثیر دارد
رشد فروش	GR	0,01	0,00	1,62	0,11	بزرگتر	تاثیر ندارد
نسبت بدهی	LEV	0,11	0,02	5,62	0,00	کوچکتر	تاثیر دارد
آماره دوربین واتسون	DW-stat	1.52					پیش فرض استقلال خطاها از یکدیگر پذیرفته می شود زیرا آماره دوربین واتسون بین ۱,۵ تا ۲,۵ قرار دارد.
ضریب تعیین مدل	R ²	0.73					73 درصد از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای توضیحی (مستقل و کنترلی) که معنادار هستند بیان می شود.
آماره فیشر	F-stat	۱۸					در این سطح معنی داری مدل پذیرفته می شود
سطح معنی داری مدل	p-Value	۰,۰۰					پیش فرض معنی دار بودن مدل تایید می شود. یعنی مدل خطی است زیرا سطح معنی داری آماره فیشر کمتر از ۵ درصد می باشد.
آماره F وایت	F-stat	۰,۸۲					در این سطح پیش فرض همسان بودن واریانس باقیمانده رد می شود.
سطح معنی داری	p-Value	۰,۰۰					پیش فرض همسان بودن واریانس باقیمانده ها تایید نمی شود. زیرا سطح معنی داری آماره وایت کمتر از ۵ درصد است. به همین دلیل مدل ۱ به شیوه حداقل مربعات تعمیم یافته (EGLS) برآورد شده است.
آماره F بروش گادفری	F-stat	72					در این سطح پیش فرض عدم وجود خودهمبستگی سریالی میان باقیمانده رد می شود.
سطح معنی داری	p-Value	۰,۰۰					پیش فرض عدم وجود خودهمبستگی سریالی تایید نمی شود. زیرا سطح معنی داری آماره بروش گادفری کمتر از ۵ درصد است. به همین دلیل مدل ۱ به شیوه حداقل مربعات تعمیم یافته (EGLS) برآورد شده است.
آماره جاکو-برا	JB-stat	۹۵۸۷					در این سطح پیش فرض نرمال بودن باقیمانده های مدل ۱ رد می شود.
سطح معنی داری	p-Value	۰,۰۰					پیش فرض نرمال بودن باقیمانده ها در ارتباط با مدل ۱ تایید نمی شود. زیرا سطح معنی داری آماره جاکو-برا کمتر از ۵ درصد است. با این وجود به دلیل زیاد بودن تعداد مشاهدات نرمال نبودن باقیمانده اعتبار یافته های مدل ۱ را مورد چالش قرار نمی دهد.

۴-۲-۴- برآورد مدل ۳ به منظور آزمون فرضیه سوم

قرار نمی گیرد. به عبارت دیگر در ارتباط با این فرضیه H0 را نمی توان رد نمود.

با توجه به جدول ۷ همانطور که ملاحظه می شود سطح معنی داری آماره T برای ضریب متغیر مستقل اظهار نظر حسابرسی (AUDO) با مقدار ۰,۰۰۱، برابر با ۰,۴۰ می باشد که این مقدار بیشتر از ۱۰ درصد است ($0.10 < Pvalue$). بنابراین می توان چنین استنباط نمود که بین دریافت اظهار نظر مقبول حسابرسی و اعتبار تجاری ارتباط معناداری وجود ندارد. از این رو فرضیه سوم تحقیق که بیان می کند: "شرکتهایی که اظهار نظر مقبول از حسابرسی خود دریافت می کنند نسبت به سایر شرکتها از رتبه تجاری بیشتری برخوردار هستند" مورد تایید

جدول ۷- یافته های حاصل از برآورد مدل ۳ با استفاده از الگوی پائل-اثرات ثابت و روش GLS/ متغیر وابسته: اعتبار

تجاری (TC)

متغیر	نماد	ضرایب متغیرها	انحراف استاندارد	آماره T	سطح معنی داری	مقایسه با ۱۰ درصد	نتیجه
عرض از مبدا	(a)	-0,62	0,10	-5,94	0,00		
کیفیت حسابرس	AQ	0,01	0,01	0,84	0,40	بزرگتر	تاثیر ندارد
اندازه شرکت	SIZE	0,05	0,01	6,69	0,00	کوچکتر	تاثیر دارد
جریان نقد عملیاتی	CFO	0,09	0,03	3,41	0,00	کوچکتر	تاثیر دارد
نسبت جاری	LIQ	0,00	0,00	0,91	0,36	بزرگتر	تاثیر ندارد
نرخ بازده دارایی	EBIT	-0,27	0,06	-4,61	0,00	کوچکتر	تاثیر دارد
رشد فروش	GR	0,01	0,01	1,12	0,26	بزرگتر	تاثیر ندارد
نسبت بدهی	LEV	0,18	0,04	4,48	0,00	کوچکتر	تاثیر دارد
آماره دوربین واتسون	DW-stat	۲					پیش فرض استقلال خطاها از یکدیگر پذیرفته می شود زیرا آماره دوربین واتسون بین ۱,۵ تا ۲,۵ قرار دارد.
ضریب تعیین مدل	R ²	۰,۴۶					۴۶ درصد از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای توضیحی (مستقل و کنترلی) که معنادار هستند بیان می شود.
آماره فیشر	F-stat	۵					در این سطح معنی داری مدل پذیرفته می شود
سطح معنی داری مدل	p-Value	۰,۰۰					پیش فرض معنی دار بودن مدل تایید می شود. یعنی مدل خطی است زیرا سطح معنی داری آماره فیشر کمتر از ۵ درصد می باشد.
آماره F وایت	F-stat	۰,۸۲					در این سطح پیش فرض همسان بودن واریانس باقیمانده رد می شود.
سطح معنی داری	p-Value	۰,۰۰					پیش فرض همسان بودن واریانس باقیمانده ها تایید نمی شود. زیرا سطح معنی داری آماره وایت کمتر از ۵ درصد است. به همین دلیل مدل ۱ به شیوه حداقل مربعات تعمیم یافته (EGLS) برآورد شده است.
آماره F بروش گادفری	F-stat	72					در این سطح پیش فرض عدم وجود خودهمبستگی سریالی میان باقیمانده رد می شود.
سطح معنی داری	p-Value	۰,۰۰					پیش فرض عدم وجود خودهمبستگی سریالی تایید نمی شود. زیرا سطح معنی داری آماره بروش گادفری کمتر از ۵ درصد است. به همین دلیل مدل ۱ به شیوه حداقل مربعات تعمیم یافته (EGLS) برآورد شده است.
آماره جاکو-برا	JB-stat	۹۵۹۸					در این سطح پیش فرض نرمال بودن باقیمانده های مدل ۱ رد می شود.
سطح معنی داری	p-Value	۰,۰۰					پیش فرض نرمال بودن باقیمانده ها در ارتباط با مدل ۱ تایید نمی شود. زیرا سطح معنی داری آماره جاکو-برا کمتر از ۵ درصد است. با این وجود به دلیل زیاد بودن تعداد مشاهدات نرمال نبودن باقیمانده اعتبار یافته های مدل ۱ را مورد چالش قرار نمی دهد.

۵- نتیجه گیری و بحث

می دهد که اولاً شرکتی که توسط حسابرسان برتر مورد رسیدگی قرار می گیرند ، اطلاعات حسابداری با کیفیت تری را به استفاده کنندگان از صورتهای مالی عرضه می کنند و این استنباط در استفاده کنندگان از اطلاعات حسابداری (افراد درگیر در قراردادهای تجاری با شرکت) ایجاد می شود که کیفیت اطلاعات حسابداری بنگاه اقتصادی بالا می باشد. همچنین بالا بودن کیفیت حسابرس شرکت یک دیدگاه مثبت را به افراد درگیر در تئوری قرارداد القاء می کند و موجب می شود که اعتبار تجاری شرکت نزد سایرین ارتقاء یابد. ثانیاً بالا بودن کیفیت حسابرسی نشانه ای از میزان قابلیت اعتماد و مربوط بودن اطلاعات حسابداری صاحبکار می باشد. بالا بودن

با توجه به یافته های حاصل از تحلیل های تجربی انجام شده مبنی بر وجود ارتباط مثبت و معنادار میان متغیرهای مستقل کیفیت حسابرس (AQ) و کیفیت حسابرسی (AUQ) با متغیر وابسته اعتبار تجاری شرکت (TC)، می توان چنین نتیجه گیری نمود که حسابرسی صورتهای مالی بر اعتبار تجاری و شهرت شرکتهای صاحبکار در بازار تاثیر دارد به گونه ای کیفیت بالاتر حسابرس و کیفیت بالاتر عملیات حسابرسی صورتهای مالی موجب بهبود اعتبار تجاری شرکتهای نزد فروشندگان مواد اولیه و مشتریان می گردد. این شواهد نشان

کیفیت حسابرسی این دیدگاه را به افراد درگیر در تئوری قرارداد القاء می‌کند که شفافیت اطلاعاتی صاحبکار بالا است. در چنین شرایطی اعتبار تجاری شرکتهای صاحبکار نزد همکاران حرفه‌ای و افراد درگیر در تئوری قرارداد ارتقاء می‌یابد.

یافته‌ها و نتایج بدست آمده در تحقیق حاضر، وجود فرضیه ارزش افزوده اطلاعاتی که توسط موتزو شرف (۱۹۹۹) و حسابرسی یگانه (۱۳۹۲) و یانگ و همکاران (۲۰۱۷) را در محیط پژوهشی ایران تقویت می‌کند. فرضیه فوق بیان می‌کند که حسابرسی صورتهای مالی از طریق ارتقای کیفیت اطلاعات حسابداری موجب بهبود ارزش شرکت و اعتبار تجاری شرکتها می‌گردد. بطور کلی این فرضیه معتقد است که حسابرسی صورتهای مالی موجب افزایش کیفیت و سودمندی (ارزش) اطلاعات حسابداری می‌شود. یافته و نتایج تحقیق حاضر را همچنین می‌توان با مبانی نظری مندرج در تئوری قرارداد منطبق دانست. بر اساس تئوری قرارداد، هر واحد تجاری قراردادهای مختلفی میان اشخاص مختلف تنظیم نموده و با آنها در ارتباط است. با توجه به اندازه و بزرگی واحد تجاری تعداد افراد درگیر در این قراردادها، ممکن است کم یا زیاد باشند. آنچه که در همه قراردادها برای همه افراد مشترک می‌باشد، آن است که هر شخص برای تامین منابع، تعهدی نسبت به واحد تجاری دارد و در مقابل نیز، حق و حقوقی از منافع آن واحد خواهد داشت. واحد تجاری را می‌توان مجموعه‌ای از قراردادهای میان سهامداران، مدیران، کارکنان، فروشندگان، مشتریان، دولت و اعتبار دهندگان فرض نمود. نظریه قرار داد در ارتباط با نقش دانش حسابداری بیان می‌کند که این دانش از طریق ایجاد شفافیت موجب بهبود فرایند اجرای قراردادهای تجاری می‌شود. با توجه به یافته‌های تحقیق حاضر این استدلال تقویت می‌شود که علاوه بر دانش حسابداری، حرفه حسابرسی نیز می‌توان ارتباط میان طرفین درگیر در تئوری قرارداد را تحت تاثیر قرار دهد که البته میزان این تاثیر در شرایط اقتصادی مختلف متفاوت می‌باشد.

از تحقیقات خارجی انجام شده در این حوزه پژوهشی، یافته‌های تحقیق حاضر را می‌توان با یافته‌های بدست آمده از تحقیق ژانک (۲۰۰۸)، روآ و جیانگ (۲۰۱۱)، زو (۲۰۱۱)، چنگ و لیو (۲۰۱۳)، دای و یانگ (۲۰۱۶) هم راستا دانست. با این تفاوت که یافته‌های تحقیق حاضر شواهدی را پیرامون نقش حسابرسی در بهبود رتبه تجاری و بهبود اجرای قرار دادهای تجاری فراهم می‌کند. اما در تحقیقات قبلی صرفا به نقش اطلاعات حسابداری در اجرای قراردادهای پرداخته شده است. اگر چه تحقیق حاضر در کشور ایران انجام شده است. با

این حال یافته‌های تحقیق حاضر می‌تواند در سایر کشورهای در حال توسعه که دارای بازارهای نوظهور و اقتصاد در حال تکامل هستند و محیط پژوهشی آنها نزدیک به ایران است مورد استفاده قرار گیرد. در کشور ایران نیز یافته‌های تحقیق حاضر می‌تواند توسط طیف وسیعی از استفاده کنندگان نظیر قانون‌گذاران و سازمان بورس اوراق بهادار (TSE) مورد استفاده قرار گیرد.

۱) ۱- با توجه به یافته‌ها و نتایج حاصل از آزمون فرضیه اول در تحقیق حاضر (مبنی بر وجود ارتباط مستقیم میان کیفیت حسابرسی و اعتبار تجاری شرکت) به تمام شرکتهای فعال در بورس و کمیته حسابرسی این شرکتها پیشنهاد می‌شود تا در انتخاب حسابرسی دقت نمایند و از حسابرسان رتبه الف نظیر سازمان حسابرسی دعوت به همکاری کنند. زیرا طبق شواهد بدست آمده در تحقیق حاضر بالا بودن کیفیت حسابرسی موجب افزایش اعتبار تجاری شرکتها می‌شود.

۲) ۲- با توجه به یافته‌ها و نتایج حاصل از آزمون فرضیه دوم در تحقیق حاضر (مبنی بر وجود ارتباط مستقیم میان کیفیت حسابرسی و اعتبار تجاری شرکت) به تمام حسابرسان مستقل پیشنهاد می‌شود تا وظیفه خود را در زمینه اعتبار دهی به صورتهای مالی صاحبکاران خود به درستی انجام دهند. زیرا طبق شواهد بدست آمده در تحقیق حاضر بالا بودن کیفیت حسابرسی صورتهای مالی (و به تبع آن کاهش اقلام تعهدی) موجب افزایش اعتبار تجاری شرکتهای صاحبکار می‌شود.

فهرست منابع

- * افلاطونی، عباس (۱۳۹۲) «مبانی اقتصاد سنجی»، تهران: انتشارات ترمه.
- * حساس یگانه، سید یحیی (۱۳۹۰) «فلسفه حسابرسی»، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.
- * حساس یگانه، سیدیحیی و امیر مقصودی (۱۳۸۹)، تاثیر آیین رفتار حرفه‌ای و تجربه بر کیفیت قضاوت حسابرسی، مجله حسابداری رسمی، شماره ۲.
- * حساس یگانه، یحیی و علوی طبری، حسین (۱۳۸۲). رابطه بین منابع صرف شده بر روی حسابرسی داخلی و مخارج حسابرسی مستقل. فصلنامه مطالعات حسابداری. سال اول. شماره ۴. ص ۷۲ تا ۹۶.

- investigation using UK panel data. *Am. Econ. Rev.* 91, 648-662.
- * Beaver, W.H., Ryan, S.G., 2000. Biases and lags in book value and their effects on the ability of the book-to-market ratio to predict bookreturn on equity. *J Accounting Res* 38 (1), 127-148.
  - * Biais, B., Gollier, C., 1997. Trade credit and credit rationing. *Rev. Financial Stud.* 10 (4), 903-937.
  - * Cheng, L.B., Liu, F., 2013. Bank supervision and discrimination: from the perspective of accounting conservatism. *Acc. Res.* 1, 28-34 (in Chinese).
  - * Cunat, V., 2007. Trade credit: suppliers and debt collectors as insurance providers. *Rev. Financial Stud.* 20, 491-527.
  - * Fisman, R., Raturi, M., 2004. Does competition encourage credit provision? Evidence from African trade credit relationships. *Rev. Econ. Stat.* 86, 345-352.
  - Garcia Lara, J.M., Garcia Osma, B., Penalva, F., 2011. Conditional conservatism and cost of capital. *Rev. Acc. Stud.* 16 (2), 247-271.
  - * Gertler, M., Gilchrist, S., 1994. Monetary policy, business cycles, and the behavior of small manufacturing firms. *Quart. J. Econ.* 109, 309-340.
  - * Givoly, D., Hayn, C., 2000. The changing time-series properties of earnings, cash flows and accruals: has financial reporting become more conservative? *J. Acc. Econ.* 29 (3), 287-320.
  - * Guay, W.R., Verrecchia, R.E., 2007. Conservative disclosure. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=995562>.
  - * Hong, J.Q., Fang, J.X., 2005. Related party sales and the informativeness of accounting earnings. *China Acc. Rev.* 1, 87-98 (in Chinese).
  - * Hui, K.W., Klasa, S., Yeung, P.E., 2012. Corporate suppliers and customers and accounting conservatism. *J. Acc. Econ.* 53, 115-135.
  - * Jiang, G.H., Zhang, R., 2007. Conservatism or fair value: an analysis based on stock price reactions. *Acc. Res.* 6, 20-25 (in Chinese).
  - * Jiang, W., Li, B., 2006. Institutional environment, state-owned property and bank-lending discrimination. *J. Financial Res.* 11, 116-126 (in Chinese).
  - * Kashyap, A.K., Stein, J.C., Wilcox, D.W., 1993. Monetary policy and credit conditions: evidence from the composition of external finance. *Am. Econ. Rev.* 86 (1), 310-314.
  - * Khan, M., Watts, R., 2009. Estimation and empirical properties of a firm-year measure of accounting conservatism. *J. Acc. Econ.* 48, 132-150.
  - * Kohler, M., Britton, E., Yates, A., 2000. Trade credit and the monetary transmission mechanism. The Bank of England Working Paper No. 115. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=234693>.
  - * Li, Z.J., Wang, S.P., 2011. Monetary policy, information disclosure quality and corporate debt financing. *Acc. Res.* 10, 56-62 (in Chinese).
  - * Liu, F.W., Li, L., Xue, Y.K., 2009. Trust, transaction cost and mode of trade credit. *Econ. Res. J.* 8, 130-133 (in Chinese).
  - * رهنمای رودپشتی، فریدون (۱۳۹۲)، مکاتب و تئوری های مالی و حسابداری، تهران: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.
  - * رهنمای رودپشتی، فریدون و اله کرم صالحی (۱۳۹۲)، مکاتب و تئوریهای مالی و حسابداری، تهران: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.
  - * سازمان حسابرسی. (۱۳۸۸). اصول حسابرسی، جلد اول. ترجمه ارباب سلیمانی و نفری. چاپ بیست و ششم.
  - * شباهنگ، رضا (۱۳۸۷)، تئوری حسابداری، جلد دوم، تهران: انتشارات سازمان حسابرسی.
  - * شباهنگ، رضا (۱۳۹۰)، تئوری حسابداری، جلد اول، تهران: انتشارات سازمان حسابرسی.
  - * طیبی، سید جمال الدین (۱۳۹۲)، روش تحقیق در علوم انسانی، تهران: انتشارات فردوس.
  - * محمدرضایی، فخرالدین (۱۳۹۴)، کیفیت حسابرسی و رتبه بندی حسابرسان توسط بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه حسابداری مدیریت، شماره ۲۹.
  - * محمدرضایی، فخرالدین (۱۳۹۳)، بررسی رابطه میان رتبه بندی حسابرسان و کیفیت حسابرسی، مجله حسابداری و حسابرسی مدیریت، سال چهارم، شماره ۱۴.
  - * مکارم، ناصر و امیر صفاریان (۱۳۹۰)، مروری جامع بر حسابرسی صورتهای مالی، تهران: مهربان نشر.
  - * نیکومرام، هاشم و بهمن بنی مهد (۱۳۹۲)، تئوری حسابداری، جلد اول، تهران: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.
  - * همتی، حسن (۱۳۸۸)، حسابداری میانه، جلد اول، تهران: انتشارات ترمه.
  - * Ahmed, A.S., Duellman, S., 2011. Evidence on the role of accounting conservatism in monitoring managers' investment decisions. *Acc. Finance* 51, 609-633.
  - * Bai, C.E., Liu, Q., Lu, J., Song, M., Zhang, J.X., 2005. An empirical study on Chinese listed firms' corporate governance. *Econ. Res. J.* 2, 81-91 (in Chinese).
  - * Baks, K., Kramer, C., 1999. Global liquidity and asset prices: measurement, implications, and spillovers. IMF Working Papers. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=880823>.
  - * Ball, R., Shivakumar, L., 2005. Earnings quality in UK private firms: comparative loss recognition timeliness. *J. Acc. Econ.* 39, 83-128. Basu, S., 1997. The conservatism principle and the asymmetric timeliness of earnings. *J. Acc. Econ.* 24, 3-37.
  - * Beaudry, P., Caglayan, M., Schiantarelli, F., 2001. Monetary instability, the predictability of prices, and the allocation of investment: an empirical

- * Lu, Z.F., Yang, D.M., 2011. Commercial credit: alternative financing or buyers' markets? *Manage. World* 4, 6–14 (in Chinese).
- * Lu, Z.F., Zhu, J.G., Fan, Z., 2009. Monetary contraction, bank discrimination and investor losses in the non-state listed companies. *J. Financial Res.* 8, 124–136 (in Chinese).
- * Macro Group, CCER, PKU, 2008. The measurement of liquidity and the relationship between monetary liquidity and asset price. *J. Financial Res.* 9, 44–55 (in Chinese).
- * Mojon, B., Smets, F., Vermeulen, P., 2002. Investment and monetary policy in the euro area. *J. Bank. Finance* 26 (11), 2111–2129.
- * Petersen, M.A., Rajan, R.G., 1997. Trade credit: theory and evidence. *Rev. Financial Stud.* 10, 661–691.
- * Rajan, R.G., Zingales, L., 1995. What do we know about capital structure? Some evidence from international data. *J. Finance* 50, 1421–1460.

یادداشت‌ها

---

¹ Ball et al.

² Greiner et al.

³ Fargher et al.

⁴ Billings et al.